

DOCENTENHANDLEIDING

Een stappenplan voor uw eigen project

- 1: voorbereiding/organisatie
- 2: uitvoering: de workshops
inzenden: cursisten op de site
3. afronding: een vervolgproject op school

1. Voorbereiding/ organisatie

- 1 Plan wanneer u deze workshop uit wilt gaan voeren
- 2 Houd rekening met een ruime voorbereidingstijd; maak afspraken daartoe met een of meerdere collega's.
- 3 U kunt de workshop downloaden. Doe dit en print hem uit: in elk geval het methodische deel, en de lesplannen. Bekijk/bestudeer dit
- 4 Bekijk/bestudeer de site: hoe cursisten invoeren, hoe zit de wedstrijd in elkaar, wat zijn de spelregels.
- 5 Doe de opdrachten uit de workshop samen met collega's, zodat u zich een goed idee kunt vormen waaraan precies u uw cursisten bloot gaat stellen.

2. Uitvoering: de lessen

de workshop

1. Kies voor een van de vormen: vrij vers, rondeel of elfje, aan de hand van uw eigen ervaring met de opdracht en op basis van het niveau van de groep.
2. Vertel uw cursisten van te voren zo min mogelijk. Zo kunnen ze niet tegen de les op gaan zien(faalangst!) en zijn ze optimaal ontvankelijk voor het associatietraject dat onderdeel van de les is.
3. Voer de les uit: inclusief de individuele hulp zoals in de methodische handleiding besproken wordt.
4. Stel (individueel) met de cursisten hun gedichten bij. Gebruik daarvoor de correctiehulp. Doe dit bij voorkeur enkele dagen later, maar in elk geval niet gedurende de schrijfles.
5. Bekijk – eventueel samen met een collega – welke gedichten geschikt zijn voor publicatie op het net.

cursisten op de site, inzenden voor de wedstrijd

6. Laat cursisten in een groepsles (liefst in het OLC of met behulp van een beamer) kijken op de site: inloggen en de site bekijken.
7. Bespreek het plaatsen van gedichten op het net, op deze site.
8. Vertel over het lezen van gedichten van andere cursisten en het stemmen op een favoriet gedicht dat in dezelfde maand geplaatst is. Introduceer het begrip: het gedicht van de maand.
9. Overleg met de cursisten welke gedichten gepubliceerd zullen worden.
10. Voer de cursisten in met naam en land van herkomst.
Noteer, geef iedere cursist een wachtwoord en login-naam .
11. De naam van de schrijver komt onder het gedicht te staan. Bespreek dat ook met de cursisten. Sommigen willen misschien liever met een pseudoniem op de site staan, of zelfs helemaal niet, voer dan direct een pseudoniem in.
12. Laat de cursisten hun eigen gedicht (op school of thuis) invoeren op de site en laat ze een achtergrond kiezen
13. Log in als docent en controleer of de gedichten goed ingevoerd zijn. Neem een besluit over publicatie of niet en voer dit uit.
14. Laat cursisten eventueel veranderingen doorvoeren en controleer nogmaals.

15. Laat cursisten, individueel of in een groepsles, in de maand die volgt op de maand van inzending van het eigen gedicht de andere ingezonden gedichten uit dezelfde maand lezen. Vraag hen hun **drie favoriete gedichten** uit te kiezen.
16. Het kan stimulerend zijn te bespreken waarom cursisten bepaalde gedichten uitkiezen.. Belangrijk daarbij is niet te kijken naar 'goed' of 'slecht' van het gedicht, maar naar het effect dat de gedichten op de cursisten hebben.

3 afronding: Het organiseren van een project op school

Het is een extra stimulans om binnen uw eigen school het project vorm te geven.

Enkele suggesties:

- plaats de gedichten in een extra schoolkrant
- maak muismatten met de gedichten erop
- zoek samenwerking met beroepsopleidingen in techniek en laat de gedichten vorm geven.
- vraag kunstenaars zich te laten inspireren door de gedichten
- organiseer (ism cursisten uit beroepsopleidingen administratie / horeca) een presentatie van de gedichten. Betrek het management van uw ROC bij het project om een relatiegeschenk te ontwikkelen

De workshop:

kunnen klikken op:

inleiding

verantwoording methodiek

voorbereiding

uitvoering:

* de schrijfpdracht

* een vrij vers

* een rondeel

* een elfje

aandachtspunten

terugkijken en correctiehulp

gedichten inzenden, spelregels

stemmen

INLEIDING

Het schrijven van gedichten vergroot de taalvaardigheid van cursisten. Het is een uitdaging om met de weinige woorden die je tot je beschikking hebt, iets wezenlijks te zeggen. De docenten die betrokken zijn bij de ontwikkeling van deze site zijn ervan overtuigd dat de gebruikelijke manier van taalverwerving onvoldoende recht doet aan alle aspecten van een taal, waaronder de emotionele aspecten. Het schrijven van poëzie zou veel meer moeten gebeuren in Nt2-groepen, en het zou opgenomen moeten worden in het Nt2-curriculum.

Ook de nieuwe media (de computer, internet en e-mail) bieden ongekende mogelijkheden voor het Nt2-onderwijs. Deze website kan een stimulans zijn om de digitale vaardigheden te vergroten en de mogelijkheden van internet in het Nt2-programma uit te breiden.

Op deze site kunt u met de handleiding 'Gedichten schrijven' kunt u delen in de ervaring van docenten van de School der Poëzie. (www.schoolderpoezie.nl). Ook kunt u gebruik maken van de ervaringen van het dario fo en Da Vinci College die is opgedaan in eerdere projecten met het thema 'het land dat in mij woont'.

In de schrijfles 'Het land dat in mij woont' werkt de School der Poëzie met cursisten Nt2 van alle niveaus. Cursisten schrijven gedichten op basis van persoonlijke herinneringen. Herinneringen aan

het geboorteland, herinneringen aan het verlaten daarvan, herinneringen over de aankomst of het verblijf in Nederland.

Deze handleiding gedichten schrijven is opgebouwd conform het VUT-model: voorbereiden, uitvoeren, terugkijken. De voorbereiding bestaat uit een associatieronde, het uitvoeren is het schrijven, tot slot volgt het herzien, invoeren en het evalueren.

Verantwoording / methodiek

Taal is een vaardigheid die uit diverse aspecten is opgebouwd.

Zaken als zinsbouw, parate woordenschat, uitspraak zou je de logische, concrete aspecten van de taalverwerving kunnen noemen. Centraal staat de vraag 'Hoe kan ik het zeggen'

In het creatieve, het conceptuele gebruik van taal draait het om 'Wat heb ik mee te delen'. Er is een idee, een beeld, van wat verteld wil worden.

Samenwerking tussen deze beide aspecten is nodig voor een goede uitdrukkingsvaardigheid. Het besef van ontoereikendheid in concrete vaardigheden kan het vermogen tot uitdrukken gemakkelijk blokkeren.

In het schrijven van gedichten is het mogelijk uit elkaar te halen wát je wilt zeggen, en hoe dat te doen. Gedichten hebben veel veerkracht in het opvangen van onvolkomenheden in taal: onafgemaakte zinnen, woorden op een ongewone plek in de zin, opeenvolgende beelden zonder een direct aanwijsbare verbinding: het zijn middelen die de ervaren dichter bewust inzet; het zijn cadeaus die de onervaren dichter soms zomaar krijgt.

Dat maakt gedichten zo geschikt voor het gebruik in Nt2 lessen.

Het ideaal in een les *Gedichten Schrijven* is dat een cursist vergeet zich om de concrete aspecten van taal te bekommeren. Dat betekent dat alle concentratie kan gaan naar het bedenken wat er geschreven wordt. Stroomlijnen van taal kan later plaatsvinden. Het mooie blijft staan - wordt misschien nog gepolijst, waar nodig wordt er verbeterd, geschrapt of toegevoegd. Er is sprake van twee heel verschillende processen die elkaar opvolgen, en die elkaar aanvullen.

Maar mensen hebben verwachtingen over hoe gedichten horen te zijn. Ze kunnen proberen al schrijvende aan deze verwachtingen te voldoen. Het vormgeven zit dan het bedenken bij voortdurende in de weg. Er is sprake van twee verschillende processen die om de voorrang strijden, die geen van beiden voldoende de ruimte krijgen. Dit gaat ten koste van de zeggingskracht van de tekst.

Een belangrijke taak van de docent in een les gedichten schrijven is het scheiden van deze twee processen.

Hoezeer u in andere lessen ook aanmoedigt dat cursisten elk moeilijk woord opzoeken in een woordenboek; hoezeer u in andere lessen ook aanmoedigt dat cursisten de spelling van een nieuw woord aan u vragen: tijdens het schrijven van een gedicht is het beter dat te remmen. De belofte gezamenlijk de taal door te lopen als de ruwe tekst er staat zal voor cursisten meestal voldoende geruststellen om door te kunnen schrijven.

Belangrijk is steeds het doel van een les gedichten schrijven in het oog te houden: cursisten een handreiking bieden bij het vinden van hun onderwerp en vervolgens in het uitdrukken daarvan.

De uitdaging van het schrijven

Bij aanvang van de les zal een deel van de cursisten boordevol twijfels zijn.

Wie beweert er dat ze een gedicht zullen kunnen schrijven?

Zodra dit gespreksonderwerp – op welke plek in de les dan ook – ter tafel komt is het mogelijk dit redelijk onbekommerd weer terzijde te schuiven.

Niet omdat die twijfel er niet toe doet, maar omdat de lesroute ontwikkeld is op het omzeilen van die onzekerheid.

Onbekommerd betekent zeker niet dat de docent de vragen van de cursist bagatelliseert. Maar het is onverstandig deze twijfel tot gespreksonderwerp te maken. Beter is proberen de cursist bij het moment te houden. 'Dat komt nog. Voorlopig hebben we het eerst over herinneringen/ werken we aan deze opdracht/.../.../, het gedicht komt later'.

Als er in de loop van de les steeds meer tekst op papier begint te staan is dit een grote zelfoverwinning voor cursisten. Ze slagen er al doende in een klein stukje persoonlijke historie, persoonlijke beleving in zorgvuldig gekozen woorden te vangen. Zelfs als dit pijnlijke herinneringen betreft levert die prestatie – terechte - trots op. Juist daarom is het ook belangrijk de cursisten – van welk niveau dan ook – uit te dagen. Ze kunnen (bijna) allemaal meer dan ze zelf denken. Daartoe is het wel noodzakelijk dat de docent dit van hen verwacht, en ze daartoe prikkelt.

Vorbereiding:

Schrijf het thema 'Herinneringen: Het Land dat in mij woont' op het bord.

Bespreek eerst het woord 'Herinnering' met de cursisten.

Een herinnering is iets wat je zelf hebt gezien, gehoord, beleefd.

Een herinnering is nooit 'iets van horen zeggen' .

Herinneringen kunnen prettig zijn maar ook verdrietig. Aan sommige dingen wil je liever niet terug denken, andere herinneringen zijn een kostbaar bezit. Herinneringen verzamel je al vanaf dat je heel klein bent.

Herinneringen zijn basis van de gehele les.

Taak van de docent in dit onderdeel is het uitlokken van en richting geven aan een groepsgebesprek. In dat gesprek wordt een waaier van herinneringen in de hoofden van cursisten geactiveerd. Daaruit maken zij verderop in de les een keuze.

Taak van de docent is ook zorgen voor voldoende veiligheid in de groep om die herinneringen op te halen en te vertellen, of juist niet met de groep te delen.

Nieuwsgierigheid naar ieders verhalen raakt misschien soms aan respect voor persoonlijke grenzen.

Algemene verhalen kunnen een veilige opening vormen van een groepsgebesprek over individuele herinneringen. Dit is te bewerkstelligen door te vragen naar verhalen over de verschillende landen en plaatsen van herkomst. Bijvoorbeeld:

- wat voor weer kan het in dit seizoen in jouw land zijn
- wat zou je er nu op de markt kunnen kopen
- hoe ging je in jouw land van het ene dorp naar het andere, van de ene plek in de stad naar de andere

Een dergelijke vraag kan – als bruggetje - voorafgegaan worden door een recente & herkenbare waarneming van de zijde van de docent: 'gisteren op de markt...', ' de storm van vandaag...'

Sommige docenten zullen liever meteen het gesprek op persoonlijke herinneringen brengen. De reeks mogelijke gespreksonderwerpen is onuitputtelijk.

Wie weet zich te herinneren:

- hoe je vroeger naar school ging
- wat je lievelingsplekje was
- of je een huisdier had
- wanneer je voor het eerst op reis ging
- iets moois cadeau kreeg
- een bijzonder feest meemaakte
- dat je als kind iets kapot maakte
- waar je als kind bang voor was
- hoe je verdwaald raakte
- familie
- grootouders
- hoe je aan je eerste litteken kwam

Belangrijk is om te blijven vragen naar herinneringen, steeds op verhalen in te gaan. Vraag naar details, vraag naar zintuiglijke waarnemingen. Dit kan met vragen als:

- Hoe zag het er uit.
- Hoe oud was je.
- Wie was er nog meer.
- Wat gebeurde er toen.
- Wat vond je daarvan.
- Welke kleuren zie je
- Hoe ruikt het er
- Hoe klinkt het er

De kunst in dit deel van de les is om van herinnering naar herinnering te hopen: niet iedereen hoeft de eerste dag op school te vertellen. Die eerste dag levert misschien wel een verhaal op over onderweg in het water gevallen, en kan zo leiden tot een herinnering over elke zondagmiddag zwemmen in een meer in de buurt, zelfs als het daarvoor al te koud was. Over een reis naar een ander dorp toen oma overleden was maar het had net heel hard gesneeuwd. Naar oma die altijd grote pannen soep klaar had want iedereen kwam bij haar langs.

Het is belangrijk hiervoor een ruime hoeveelheid tijd uit te trekken. Hoeveel precies wisselt per les: opmerkzaamheid van de docent in de ontwikkeling van het groepsgesprek is in de timing onmisbaar. Pas als er bij alle deelnemers herinneringen opgeroepen zijn komt de schrijfofdracht op het bord.

Het zal duidelijk zijn dat het gekozen onderwerp voor cursisten niet neutraal is.

De les kan aangrijpend en confronterend zijn.

Geef dit van tevoren ook aan. Probeer ondersteuning te bieden in de groep of even alleen op de gang. Wanneer je met twee docenten bent is het makkelijker om lastige situaties op te vangen. Vaak ook is de onderlinge loyaliteit en ondersteuning tussen cursisten groot.

Cursisten zullen zelden verder gaan in het oproepen van herinneringen dan ze zelf kunnen hanteren. De keus blijft altijd aan de cursist om door te gaan of niet. Ook kan een bedreigende herinnering vervangen worden door een andere situatie.

Soms zullen cursisten een makkelijker herinnering kiezen voor in de les, en met het moeilijke thuis verder gaan schrijven.

Leidraad bij het groepsgesprek:

Een soepel begin van de les kan het vertellen van een recente & herkenbare waarneming van de zijde van de docent zijn:

- gisteren op de markt...
- de storm van vandaag...
- toen ik vanochtend hierheen liep/fietste/reed zag ik...

Voorbeelden van vragen naar de landen van herkomst:

- wat voor weer kan het in dit seizoen in jouw land zijn
- wat zou je er nu op de markt kunnen kopen
- hoe ging je in jouw land van het ene dorp naar het andere, van de ene plek in de stad naar de andere

Wie weet zich te herinneren:

- hoe je vroeger naar school ging
- wat je lievelingsplekje was
- of je een huisdier had
- wanneer je voor het eerst op reis ging
- iets moois cadeau kreeg
- een bijzonder feest meemaakte
- dat je als kind iets kapot maakte
- waar je als kind bang voor was
- hoe je verdwaald raakte
- familie
- grootouders
- hoe je aan je eerste litteken kwam

Vraag naar details, vraag naar zintuiglijke waarnemingen. Dit kan met vragen als:

- Hoe zag het er uit.
- Hoe oud was je.
- Wie was er nog meer.
- Wat gebeurde er toen.
- Wat vond je daarvan.
- Welke kleuren zie je

- Hoe ruikt het er
- Hoe klinkt het er

De schrijfo opdracht

Op een door u te bepalen moment in het groepsgesprek vraagt u de cursisten een keuze te maken uit de veelheid van herinneringen van dat moment, en van die ene herinnering als het ware een tekening, een foto of een film te maken in hun hoofd.

Vervolgens schrijft u vijf vragen in steekwoorden op het bord.

Deze vragen vormen de kern van de opdracht.

Waar?

Wie?

Kleur?

Geluid?

Gedachte?

Toelichting:

Waar ben je?

Waar is niet een land, een streek, een stad, *Waar* is die ene plek, klein genoeg om je voeten neer te zetten, of om te zitten. Bv: op de brug, of naast het hek op de heuvel.

Wie zijn er nog meer?

Wie is niet ' mijn vrienden' , ' de familie' , *Wie* is een specifiek persoon. Bijvoorbeeld: mijn oma en mijn moeder, de buurvrouw met de korte haren.

Welke kleur zie je?

Kleur is niet: ' veel kleuren' , maar het harde roze van de roos, of het vaalblauwe van de lucht in dat speciale seizoen

Welke geluiden horen er bij?

Geluid is niet ' het geluid van vogels' , maar het gebabbel van de papegaaien, het koeren van nestelende duiven, gekwetter, enz.

Gedachte:

Wat denk je nu, als je terugkijkt dus, over die herinnering.

De cursisten schrijven de vragen van het bord over en schrijven antwoorden erachter, in losse woorden. .

Daarna maken ze met de woorden korte (fragmenten van) zinnen.

Met deze korte zinnen gaan ze verder schrijven.

Eigenlijk is dit al de eerste versie van het gedicht.

Misschien beginnen cursisten zich op dit moment zorgen te maken over dat ze geen gedicht kunnen schrijven. Haal ze over ' gewoon' aan de opdracht te werken, en te ervaren wat er gebeurt. Probeer de druk van het presteren weg te halen. Wat er toe doet is de stap van het moment.

Enkele richtlijnen om uw cursisten mee te geven:

- vraag ze zich vooral te buigen over ' het verhaaltje' van de herinnering
- benadruk zonodig nogmaals dat vorm, spelling, grammatica in deze fase er niet toe doen
- vraag ze korte zinnen op te schrijven
- vraag ze geen rijm te gebruiken (rijmen stimuleert schrijven in clichés)
- zet een lijstje met ' verboden woorden' op het bord

Verboden woorden zijn: mooi, leuk, en toen, natuur, geluid, kleur.

Het specificeren van die woorden leidt tot persoonlijker teksten.

' *Mijn land is mooi*' wordt via de vraag: maar wat is er dan mooi aan jouw land geeft misschien: ' Sinaasappelbomen in het groene gras'

Vanaf hier gaat iedereen individueel verder. Ook de begeleiding vindt nu individueel plaats. Dit kan door – zoals ook in het groepsgesprek – te blijven vragen naar de details, naar zintuiglijke waarnemingen.

Door te vragen zinnen korter te maken.

Door te vragen ' en toen', en ' wat nog meer'.

Maar ook door cursisten feedback te geven op wat ze hebben geschreven. Vertel hen welke beelden of gevoelens het (groeierende) gedicht oproept.

Is dat wat ze willen laten zien, of op willen roepen?

Vertel hen welke vragen het oproept.

Willen ze die vragen oproepen, of willen ze juist de antwoorden vertellen?

Ook hier is opmerkzaamheid van belang:

- wanneer vindt de cursist dat een gedicht af is, en wanneer vindt de docent dat?
- als de docent losse draden ziet, en de cursist niet: zijn er nog mogelijkheden voor verdere stappen in het gedicht?
- heeft de cursist die mogelijkheden nog, of is het wel genoeg?

Als u de workshop met twee docenten uitvoert heeft u meer tijd voor deze individuele begeleiding, en kunt u elkaar ook aanvullen en/of te hulp schieten.

Een gedicht wat via deze werkwijze is ontstaan is:

Mijn moeder en ik

Het is `s ochtends vroeg
Naar de bazaar, mijn moeder en ik.
Bij de bushalte houd ik
haar zwarte jurk vast.

De bus gaat weg.
Er is geen plaats om te zitten.
Nog steeds houd ik haar zwarte jurk vast.
Zij houdt mijn hand niet vast.

Ik praat tegen haar,
maar ze geeft me geen antwoord.
Ik begin te huilen.
Zij is mijn moeder niet.

Ik voel me niet veilig.
Zij is eigenlijk mijn moeder niet.

Het schrijven van een vrij vers:

Vijf vragen in steekwoorden op het bord vormen de kern van de opdracht.

Waar?

Wie?

Kleur?

Geluid?

Gedachte

Toelichting:

Waar ben je?

Waar is niet een land, een streek, een stad, *Waar* is die ene plek, klein genoeg om je voeten neer te zetten, of om te zitten. Bv: op de brug, of naast het hek op de heuvel.

Wie zijn er nog meer?

Wie is niet ' mijn vrienden' , ' de familie' , *Wie* is een specifiek persoon. Bijvoorbeeld: mijn oma en mijn moeder, de buurvrouw met de korte haren.

Welke kleur zie je?

Kleur is niet: ' veel kleuren' , maar het harde roze van de roos, of het vaalblauwe van de lucht in dat speciale seizoen

Welke geluiden horen er bij?

Geluid is niet ' het geluid van vogels' , maar het gebabbel van de papegaaien, het koeren van nestelende duiven, gekwetter, enz.

Gedachte:

Wat denk je nu, als je terugkijkt dus, over die herinnering.

De cursisten schrijven de vragen van het bord over en schrijven antwoorden erachter, in losse woorden. .

Daarna maken ze met de woorden korte (fragmenten van) zinnen.

Met deze korte zinnen gaan ze verder schrijven.

Eigenlijk is dit al de eerste versie van het gedicht.

Gebruik hier eventueel ook de samenvatting, voor belangrijke aandachtspunten bij het verdere verloop van de les.

De begeleiding is nu individueel

Vraag naar de details, naar zintuiglijke waarnemingen.

Vraag zinnen kort(er) te maken.

Vraag door: ' en toen', en ' wat nog meer'.

Geef cursisten feedback op wat ze hebben geschreven

Vertel hen welke beelden of gevoelens het (groeierende) gedicht oproept.

Is dat wat ze willen laten zien, of op willen roepen?

Vertel hen welke vragen het oproept.

Willen ze die vragen oproepen, of willen ze juist de antwoorden vertellen?

Als u de workshop met twee docenten uitvoert heeft u meer tijd voor deze individuele begeleiding, en kunt u elkaar ook aanvullen en/of te hulp schieten.

Meer houvast: een Rondeel

Een rondeel is een gedicht met een of meer terugkerende regels. Soms kan de structuur van een rondeel noodzakelijke houvast bieden. aan.

Een rondeel kan bijvoorbeeld bestaan uit 8 regels:

Rondeel

1. Waar
2. Wie
3. Kleur
4. Wie
5. Geluid
6. Gedachte
7. Waar
8. Wie

Bosnië

Op school
Met mijn tante
Witte huizen in de straat
Op school
Mensen praten en honden blaffen
Wie komt mij ophalen?
Met mijn tante
Op school

Een rondeel kan ook lossier van structuur zijn:

Van Turkije naar `s Gravenzande

Ik
In Turkije
Familie, vrienden en de buurman
Ik
Samen praten, samen werken, samen lachten.
Samen drinken, samen eten,
Huilen, kussen, omhelzen
In Turkije

Ik
In `s Gravenzande
Alleen
Ik
Buurman, kom koffie drinken! Dag!
Klein praten, kort praten, echt samen praten moeilijk
Verdrietig, heimwee, moeilijk
In `s Gravenzande

Enkele mogelijke Rondeelschema's:

1.	Wie	Wie	Waar	Wie	Wie
2.	Wat	Waar	Wie		Waar
3.		Wat			
4.	Wie	Wie	Waar	Wie	Wie
5.					Wat
6.					
7.	Wat	Waar	Wie		
8.	Wie	Wie	Waar	Waar	Wie

Nog meer houvast: een Elfje

Een elfje bestaat uit elf woorden:

- op de eerste regel 1 woord,
- op de tweede regel 2 woorden,
- op de derde regel 3 woorden,
- op de vierde regel 4 woorden
- op de laatste regel 1 woord.

Een voorbeeld:

vogels
mooie vogels
lekkere mooie liedjes
alle morgen mooie geluiden
horen

(Juraldine, Da Vinci College, februari '02)

In een elfje kun je per regel aangeven wat er in moet staan.

- De eerste regel, en dus het eerste woord, is het thema
- De tweede regel: wat is het?
- De derde regel: wanneer of waar?
- De vierde regel: wat voelde je
- Het laatste woord kan een samenvatting zijn of een herhaling van het eerste woord.

<i>thema</i>	<i>Zee</i>	<i>Kind</i>
<i>wat is het?</i>	<i>blauwe zee</i>	<i>Mijn zoon</i>
<i>wanneer of waar?</i>	<i>lekker frisse wind</i>	<i>Op mijn schoot</i>
<i>wat voelde je</i>	<i>rustig slapen op strand</i>	<i>Ik hou van hem</i>
<i>samenvatting</i>	<i>lekker</i>	
<i>Bas</i>		

Laat de cursisten hun herinnering, een foto in hun hoofd nemen en bij dit beeld allerlei woorden opschrijven die in hun opkomen. Ook hier kunnen ze een kleur, een naam, etc. opschrijven. Geef dan de regels voor het elfje en laat hen woorden selecteren en in de vorm passen. Enkele mogelijke schema's voor een elfje:

Wie	Kleur
Waar	Wat
Kleur	Waar
Gedachte	Gedachte
Belangrijk laatste woord	Belangrijk laatste woord

Waar	Waar
Wie	Kleur
Wat	Geluid
Kleur	Gevoel
Gevoel	Terugblik

Een alternatieve les:

1. Wat wilde je vroeger worden (misschien wil je dat nog steeds worden). (De docent noemt van te voren een aantal voorbeelden bijvoorbeeld: je kunt antwoorden met een beroep, met vader of moeder, rijk of sterk, er was ooit een vrouw die als klein meisje God wilde worden)
2. Schrijf drie dingen op waar je vroeger bang voor was (De docent kan voorbeelden noemen als bang zin voor bepaalde dieren, het donker, spoken en geesten, oorlog, de dood, dat je familieleden ziek worden of sterven)
3. Een wens (iets wat je graag wilde hebben als kind, wat je graag wilde meemaken of een wens mbt je dierbaren)
4. Schrijf drie dingen op die je hebt gedaan als kind die niet mochten (haar afknippen, iets kapot maken, tomaten stelen van het land, ergens komen waar je niet mocht zijn)
5. Schrijf de naam op van iemand of iets dat je mist
6. Schrijf iets op waar je trots op bent
7. "Geheime plaats": Beschrijf de plaats waar je als kind naar toe ging wanneer je alleen wilde zijn en nadenken (mag binnen en buiten zijn)

II Kies nu een onderwerp waar je wel een gedicht over zou willen maken of schrijf nu het onderwerp op waar jouw gedicht over zou moeten gaan

III Er komen weer 7 vragen:

1. Kies een plaats die hoort bij het onderwerp van je gedicht
2. Kies een voorwerp(ding) of dier dat hoort bij je onderwerp
3. Kies een kleur of beweging die hoort bij je onderwerp (kleuren van mensen, van haar, ogen, kleding, kleren die horen bij de plaats of het voorwerp. Een beweging als lopen, dansen, springen, schudden, stil zitten, zwemmen etc)
4. Een zin die in je hoofd zit (iets wat je denkt of wat iemand ooit tegen je gezegd heeft en die je nooit bent vergeten bv Bescherm jezelf, maar vecht niet te vaak. Of: concentreer je en speel je eigen spel Of: Ik wou dat mijn moeder tegen mij lachte)
5. Een lichaamsdeel
6. Wat doe jij?
7. Wat denk jij

IV Nu volgt er een gedicht van acht regels:

1. de plaats komt er in voor
2. het voorwerp of het dier
3. de kleur of de beweging
4. de zin die in je hoofd zit (gewoon overschrijven)
5. een zin waar een lichaamsdeel in voor komt
6. vertel iets meer over wat jij doet of deed
7. vertel iets meer over wat jij denkt
- 8: herhaal een zin die je belangrijk vindt van je zinnen 1 t/m 7

AANDACHTSPUNTEN

Trek een **heel dagdeel** uit voor deze les!

Het **doel van de les** is: cursisten een handreiking bieden bij het vinden van hun onderwerp en het uitdrukken daarvan.

Tijdens het schrijven van een gedicht doen spel- en grammaticale fouten er niet toe.

Spreek een **rijmverbod** uit.

Streef naar korte zinnen.

Verboden woorden: mooi, leuk, en toen, natuur, geluid, kleur.

Laat cursisten voorafgaand aan het schrijven zo min mogelijk gedichten uit dit project lezen om te voorkomen dat ze in hun hoofd verwachtingen gaan maken omtrent hun eigen 'einddoel'.

Probeer de cursist gedurende de les bij het moment te houden. Zo is er zo min mogelijk ruimte voor faalangst en (andere) onzekerheid.

Probeer de cursisten uit te dagen net boven hun persoonlijke plafond te reiken!
De beloning daarvoor in de vorm van een gedicht is meestal bijzonder de moeite de waard.

Groepsgesprek:

- hop van onderwerp naar onderwerp
- wees alert op deelname van iedereen – zo niet in woorden, dan wel in aanwezigheid
- herhaal veel van wat er wordt gezegd
- vraag steeds weer naar details
- vraag steeds weer naar zintuiglijke waarnemingen
- lok liever een cursist uit een herinnering op te halen dan er zelf een te vertellen

Laat de keuze voor vrij vers of vorm niet bij de cursist liggen.
Bij een rondeel of elfje: maak de keuze voor de structuur voor de cursist.

Terugkijken: de stap naar het uiteindelijke gedicht

Laat de cursisten de gedichten in het net schrijven en bespreek ze individueel. Zacht voorlezen - dus met z'n tweeën, door docent of cursist - is ook een mogelijkheid. Dit is een belangrijk moment om te controleren of er staat wat de cursist bedoelt en of het gedicht aansluit bij het thema 'het land dat in mij woont'.

Het nalopen van de tekst samen met de cursist en het geven van feedback zijn belangrijke onderdelen van het schrijfproces. Schreef de cursist in een vaste vorm, loop dan na of het gedicht volgens het geboden schema geschreven is. Als dat niet het geval is: bekijk of de afwijkingen het gedicht juist interessanter maken, of om verandering vragen. Bied daar dan suggesties voor.

Help de cursist wijzigingen en/of verbeteringen te maken. Onthoud daarbij: de cursist is degene die uiteindelijk bepaalt.

Bied eventueel suggesties voor synoniemen, voor het weglaten van woorden of juist voor het herhalen van sterke woorden en/of beelden.

Maak onderscheid tussen technische verbeteringen zoals typ- en spelfouten en inhoudelijke wijzigingen. Doe dat laatste liever niet. Zie ook de correctiehulp na deze paragraaf.

Het is heel spannend cursisten na de reflectie hun gedicht zelf te laten voorlezen met daarna (spontaan) applaus. Het voorlezen stimuleert het zelfvertrouwen. Het is ook een oefening in spreken/lezen voor de groep. Laat de cursist eventueel ook (voor de groep) gaan staan.

Laat cursisten gedichten van anderen - waaronder landgenoten - op de site lezen. Bespreek vervolgens het typen van het gedicht en het plaatsen op internet om ook anderen hun gedicht te laten lezen.

De gedichten met het onderwerp "Het land dat in mij woont" zijn dus bedoeld voor de internetbezoeker en worden door veel mensen gelezen. Vraag cursisten goed na te denken over wat het betekent als hun gedicht op het net staat.

Iedere cursist beslist zelf of hij/zij het gedicht op de site wil plaatsen.

Een uitwijkmogelijkheid is het gebruik van een pseudoniem. Als cursisten onder pseudoniem willen plaatsen, moet u hier al rekening mee houden als u ze invoert op de site. Zij moeten dan inloggen onder hun pseudoniem.

De naam die als inlognaam op de site geregistreerd staat is de naam die wordt afgedrukt bij het gedicht.

De reflectie en correctiehulp

De cursisten hebben een gedicht gemaakt. Het zijn hun beelden, hun herinneringen, hun ideeën. De gedichten zullen dierbaar zijn.

Zorgen omtrent de technische taalbeheersing zijn gedurende het hele proces vooruitgeschoven. Voor cursisten kan het geruststellend zijn om te horen dat zelfs professionele schrijvers daarvoor een redacteur achter zich hebben. Voorbeelden van schrijvers van autochtone maar vooral van allochtone (Kader Abdollah!) herkomst die zich niet op eigen houtje bekommeren om spelling en fijnere grammatica maken onmacht verteerbaar. Nu is het dan eindelijk tijd om serieuze aandacht aan dat aspect te besteden. Nu het creatieve werk klaar is kan de kam door de taal.

Er zijn redenen om een gedicht te redigeren, zoals zinnen zijn die niet lekker lopen, of woorden die rechtstreeks vertaald vanuit de moedertaal hun lading hebben verloren. Dan hebben gedichten behoefte aan een correctie.

Doe dit bij voorkeur samen met de cursist: dan blijft de intentie van het gedicht en het oorspronkelijke beeld van de herinnering gewaarborgd.

In de gedichten zie je ook vaak bijzondere taalconstructies. Dit is juist omdat de dichtende cursisten van buitenlandse afkomst zijn. Ze nemen eigen zinsconstructies, eigen beeldgebruik, eigen ritmiek mee. Dat kan een rede zijn om een gedicht te laten zoals het is:

Machtig

*Ik schieten
in het bos
in het dorp
in Iran
met mijn geweer
ik machtig
ik schieten vandaag een vogel
ander weekend dan een hert
in het bos
in mijn dorp
in Iran*

Mohammad Bagher Oladi Ghadi Kolai Iran

Bij het corrigeren (of beter: het in overleg aanpassen) van een gedicht is het van belang om op de volgende punten te letten.

1. Staan er schrijffouten in?
2. Staan er grammaticale fouten in?
3. Is het gedicht goed te begrijpen?
4. Is het gedicht goed leesbaar?
5. Komt de essentie van wat de dichter wil zeggen na correctie nog over?

Hieronder staan drie voorbeelden van correctie. Alle gedichten zijn - in de ruwe versie - geschreven tijdens een workshop gedichten maken. Deze workshop is in iedere Nt2-groep aangeboden, van de alfabetisering tot het hoogste niveau.

Eerst leest u het oorspronkelijke gedicht, dan de definitieve versie.

Een gedicht van een cursist in de alfabetisering:

Dit gedicht is zichtbaar ontstaan aan de hand van vragen uit de schrijfoopdracht: Wie/Waar/Met wie/ Wie(herhaling van vraag 1)/Wat doe je/Hoe voel je je/Waar (herhaling van vraag 2)

Een dergelijk raamwerk is voor alfabetiseringscursisten voorwaarde om tot een gedicht te komen.

Het ontbreekt alfabetiseringscursisten aan voldoende woordenschat om precies te schrijven wat ze willen. Cursisten maken aan de docent duidelijk wat ze bedoelen en de docent schrijft het goede woord op het bord, of op het papier.

In het gedicht hieronder is dat bijvoorbeeld gebeurd met de woorden veld, melken en lammetjes. Overige spellingsfouten zijn ook al verbeterd.

Het oorspronkelijke gedicht: **ik ben klein**

**om het huis en in het veld
met mijn moeder
ik ben klein
wij melken de schapen zorgen voor de lammetjes
geen zorgen, ik ben gelukkig
om het huis en in het veld**

Het verbeteren gaat niet over spelling alleen. In het gedicht kijk je ook naar ritme en de lengte van de regels. Ook het kiezen van bepaalde woorden vraagt aandacht. In dit voorbeeld is gekozen voor 'Klein meisje' in plaats van 'ik ben klein'. Het gedicht is uiteindelijk op de volgende manier gepubliceerd.

Gelukkig

*Klein meisje
Om het huis en in het veld
Met mijn moeder
Klein meisje
Wij melken de schapen
Zorgen voor de lammetjes
Geen zorgen
Ik ben gelukkig
Om het huis en in het veld*

*Zekiye Zurel
Turkije*

Een gedicht van een cursist van een gemiddeld taalniveau

Cursisten van een gemiddeld niveau (ergens tussen 1 en 2), hebben al een behoorlijke woordenschat. Wat onmiddellijk opvalt, is dat de zinnen in deze gedichten veel langer zijn. De zinsbouw komt daarmee in gevaar. Tel daar bij op dat het maken van een gedicht over 'het land dat in mij woont' een emotionele gebeurtenis is, en alle grammaticaregels zijn op slag vergeten.

Het oorspronkelijke gedicht:

**10 jaar mijn slaapkamer
ik wit muur wit kast wit bet en groen spullen
ik hoor kinderen spelen en opa en oma praten
mijn pop en ik in mijn slaapkamer
ik vind poppetje mooi zelf gemaakt ik wil
altijd alleen mee spelen soms met
kinderen naar buiten spelen met springtouw
ik hou van springtouw**

De intentie van dit gedicht is duidelijk maar er moet nog wel het nodige aan gebeuren. Ook is hier niet meer zo strikt een raamwerk gebruikt al zit er wel een bepaalde opbouw in. In overleg met de cursist is het gedicht in drie delen uitgewerkt en zijn er betere zinnen gemaakt. Het gedicht is op de volgende manier gepubliceerd.

Kindertijd

*Tien jaar, mijn slaapkamer.
Ik zie een witte muur,
witte kast, wit bed,
en groene spullen.
Ik hoor kinderen spelen
en opa en oma praten.*

*Mijn pop en ik zijn in mijn slaapkamer.
Ik vind mijn poppetje mooi.
Het is zelf gemaakt.
Ik wil er altijd alleen mee spelen.*

*Soms ben ik met kinderen buiten.
We spelen met een springtouw.
Ik hou van mijn springtouw.*

Toeria Charrouda-Bakkali
Marokko

Een gedicht van een cursist van een hoog niveau

Cursisten met een hoog niveau (3-4)

Het oorspronkelijke gedicht:

**Toen ik nog 6 jaar was
Heeft mijn moeder mij gewassen
en aangekled.
Een korte broek blauw.
Een wit overhemd.
En een blauw das.
Om 7 uur 30.
Moesten we het huis verlaten.
Om naar school te gaan.
Was daar de eerst dag.
Ik was zo veel gespanend.
Want een van mijn droom was gerealiserd.
Om naar school te gaan.
Daar heb ik andere kinderen gezien.
Die ook van mijn leeftijd gewest.
Allemaal zijn we in dit grote
en mooie gebouw gegaan.
Van de ene was hele leuk!
Van de andere was moeilijk.
Om zich te scheiden met hun ouders.
Voor paar uren die gaat de school.
Heb ik veel kinderen gezien.
Die druk met huilen gewest.
Was het echt leuk voor mij.**

De achterliggende gedachten en gevoelens zijn onmiddellijk duidelijk, de zinnen zijn niet allemaal correct geschreven. Toch is deze cursist zich heel bewust van wat hij wil zeggen en dat is dan ook de reden dat er in de woordkeus weinig wordt gewijzigd. Het verdelen in alinea's komt niet allen de leesbaarheid ten goede, ook wint het gedicht hiermee aan inhoudelijke zeggingskracht. In overleg met deze cursist is het volgende gedicht gepubliceerd.

Een korte broek, blauw

*Toen ik nog zes jaar was
heeft mijn moeder mij
gewassen en aangekleed.
Een korte broek, blauw,
een wit overhemd
en een blauwe das.*

*Om half acht
verlieten we het huis.
Om naar school te gaan
de eerste dag.*

*Ik was zo veel gespannen.
Een droom van mij
was gerealiseerd:
om naar school te gaan.*

Daar heb ik

*andere kinderen gezien,
die ook van mijn leeftijd waren.
Allemaal zijn we dit grote
en mooie gebouw in gegaan.*

*Voor de ene was het heel leuk.
Voor de andere moeilijk,
om zich te scheiden
van hun ouders.
Voor de paar uren
dat je naar school gaat.*

*Ik heb veel kinderen gezien
die hebben gehuild.
Maar voor mij was het echt leuk!*

Roger Botaka-Bakombe
Zaire

Inzenden van het gedicht: meedoen aan de wedstrijd

Uw cursist zetten hun gedicht op internet en kiezen een bijpassende achtergrond. Cursisten kunnen ook de gedichten van medecursisten lezen. De gedichten worden op de site per maand gegroepeerd. Over de maand waarvoor cursisten een gedicht inzenden, kunnen de cursisten ook hun stem uitbrengen op de andere gedichten. Welke drie gedichten zijn hun favorite?

Alle stemmen samen selecteren het gedicht van de maand. Dus:

- Cursisten sturen hun gedicht in voor de wedstrijd van een bepaalde maand
- Cursisten zijn dan tevens jurylid voor die maand. Ze brengen hun stem uit in de maand na de inzending: dus zend je in maart in, dan stem je in april op drie gedichten
- Alle cursisten samen bepalen het winnende gedicht van de maand door te stemmen
- het gedicht van de maand wordt direct getoond op de site, als je gedichten aanklikt.

Spelregels voor het meedoen aan de wedstrijd: het gedicht van de maand
Bij een wedstrijd horen spelregels. Ook bij deze.
Hieronder leest u onze spelregels.

Spelregels voor cursisten

Meedoen met de wedstrijd betekent dat de cursist met die spelregels akkoord gaat.

De cursist zendt zelf zijn gedicht in. Daarna beoordeelt u als docent of het gedicht op de site geplaatst wordt. Voor deze beoordeling gelden de volgende criteria:

- 1 Het gedicht heeft als thema: het land dat in mij woont
- 2 Geen discriminerende taal
- 3 Geen mensen beledigen of aanvallen.
- 4 Geen racistische taal gebruiken.
- 5 Er zijn 25 standaardjablonen. Het gedicht mag niet langer zijn dan het standaardjabloon.
- 6 het ingezonden gedicht mag geen bestaand gedicht of een vertaling van een bestaand gedicht zijn.
- 7 Een gedicht mag u 1 keer ingestuurd worden.

Andere regels:

- 8 Met het inzenden van het gedicht geeft de cursist toestemming voor publicatie op internet en eventueel in andersoortige publicaties.
- 9 Er berust geen copyright op de afzonderlijke gedichten.
- 10 U als docent corrigeert type- en spelfouten.
- 11 Indien nodig corrigeert de redactie type- en spelfouten om bezoekers ongehinderd de inzending te laten lezen.
- 12 Iedere bezoeker van 'het land..' kan alle ingezonden gedichten lezen.

De redactie behoudt zich het recht voor om inzendingen te verwijderen op grond van de spelregels.